

Катерина Варивода
(Переяслав-Хмельницький)

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ МОНОГРАФІЇ «КАФЕДРА МЕДИКО-
БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН І ВАЛЕОЛОГІЇ : ІСТОРИЧНА
РЕТРОСПЕКТИВА І СУЧАСНІСТЬ (до 30-річчя заснування ДВНЗ
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди»)»**

8 листопада 2016 року в конференц-залі імені Василя Сухомлинського Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди відбулася презентація монографії за редакцією Надії Іванівни Коцур «Кафедра медико-біологічних дисциплін і валеології: історична ретроспектива і сучасність (до 30-річчя заснування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»)». У презентованій книзі йдеться про історію становлення і розвитку кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології на тлі структурних, освітньо-наукових трансформацій Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Захід розпочався з виступу доктора історичних наук, професора, завідувача кафедрою медико-біологічних дисциплін і валеології Н.І. Коцур. У своїй доповіді **Надія Іванівна Коцур** досить коротко і лаконічно висвітлила історичні аспекти становлення і розвитку кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології, розповіла про перших завідувачів кафедрою, професорсько-викладацький склад, який змінювався впродовж становлення кафедри, роботу лабораторії діагностики здоров'я та профілактики захворювань, науково-організаційну та міжнародну співпрацю кафедри. Зокрема, Надія Іванівна зазначила, що історія кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології бере свій початок із часів створення Переяслав-Хмельницького філіалу Київського

державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького (1887 р.), а з 1998 р. – Переяслав-Хмельницького державного університету імені Григорія Сковороди.

Впродовж 30 років становлення і розвитку кафедри внаслідок реорганізаційних перетворень змінювалася її назва. З 1887 по 1998 рр. кафедра мала назву «кафедра природничих дисциплін». У цей період завідувачами кафедрою були: кандидат медичних наук, доцент, Заслужений лікар України, відмінник освіти України Купцов Віталій Васильович (1938–2010 рр.) та кандидат педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти і науки Чернов Борис Олексійович (нині завідувач кафедрою географії, екології і методики навчання).

Згідно наказу ректора університету № 42-К від 26 травня 1998 р. була створена кафедра під назвою «кафедра валеології, анатомії та фізіології». Її завідувачем була призначена кандидат біологічних наук, доцент Кебкало Тамара Григорівна, яка очолювала кафедру до 2012 р.

З 1.09.2011 р. кафедра має назву «кафедра медико-біологічних дисциплін і валеології» (наказ ректора № 83 від 25.06.2010 р.). Її очолює з 2012 р. і до нинішнього часу професор Коцур Надія Іванівна.

На початковому етапі створення на кафедрі природничих наук працювали викладачі, які сьогодні очолюють навчальні та науково-структурні підрозділи та працюють на інших кафедрах університету. Зокрема, в різні роки на кафедрі працювали В.В. Куйбіда, В.М. Джуран, А.П. Розсоха, С.Б. Палієнко, Р.К. Лоха, Р.І. Бондаренко, Л.В. Шаповал, М.Т. Данилко, Л.С. Гармаш.

Сучасний склад кафедри представлений фахівцями високої наукової кваліфікації, досвідченими викладачами, серед яких 1 доктор наук, професор, 9 кандидатів наук, із них 4 доценти, 5 старших викладачів. Якісний показник професорсько-викладацького складу кафедри складає 90%. На сьогодні викладання дисциплін медико-біологічного циклу на кафедрі забезпечують: Н.І. Коцур, Л.П. Товкун, Н.І. Годун, Ю.О. Гріненко, О.А. Палієнко, С.І. Горденко, О.М. Миздренко, Ю.Л. Козубенко, К.С. Варивода, Т.Ю. Єрічева, Н.А. Харченко, М.А. Буц.

Кафедра медико-біологічних дисциплін і валеології здійснює підготовку фахівців – майбутніх учителів, вихователів, педагогів вищих навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр, спеціаліст та магістр. Викладачами кафедри забезпечується читання близько 50 медико-біологічних дисциплін, зокрема, таких як: «Анатомія людини», «Фізіологія людини», «Вікова фізіологія», «Гістологія», «Педіатрія», «Основи медичних знань», «Шкільна гігієна», «Валеологія», «Психогігієна», «Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист», «Лікувальна фізкультура», «Масаж», «Охорона праці в галузі» та ін. Кафедра обслуговує всі факультети університету. Щорічне педагогічне навантаження викладачів кафедри складає понад 9000 годин.

Одним із основних напрямків діяльності кафедри є навчально-методична робота зі студентами, яка організована у відповідності з вимогами і нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Усі навчальні дисципліни забезпечено навчально-методичними комплексами, які відображають специфіку фахової підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів кожного факультету.

Професорсько-викладацький склад кафедри впроваджує в педагогічний процес сучасні методи активізації навчальної діяльності студентів, спрямовані на розвиток пізнавальних інтересів, самостійності за рахунок використання інтерактивних методів та інформаційних технологій. Відповідно до плану роботи кафедри проводяться методичні семінари з актуальних питань методики викладання медико-біологічних дисциплін. Для удосконалення навчального процесу викладачами кафедри приділяється велика увага підготовці і виданню методичних розробок та рекомендацій для студентів різних спеціальностей.

Викладачами кафедри підготовлено понад 50 методичних розробок на допомогу студентам у навчальному процесі, які постійно оновлюються та поповнюються. Для теоретичної і практичної підготовки студентів видано понад 50 навчальних, навчально-методичних посібників та підручників. Зокрема: Н.І. Коцур «Основи педіатрії і дошкільної гігієни» (2004, 2008 pp.); «Практикум з основ гігієни дітей дошкільного віку» (1999 p.); Н.І. Коцур,

Л.С. Гармаш «Основи валеології» (1997 р.), «Основи психогігієни» (1997), «Оцінка морфо-функціонального стану організму дітей і підлітків» (2001 р.), «Психогігієна» (2005, 2006 рр.); Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, Л.П. Товкун «Валеологія» (2009, 2010, 2011 рр.), «Шкільна гігієна» (2010 р.); Н.І. Коцур, Л.П. Товкун, Н.І. Годун, О.М. Миздренко «Анатомія та фізіологія дитячого організму. Валеологія. Основи медичних знань. Шкільна гігієна» (2014 р.), «Основи медичних знань. Анатомія та фізіологія дитячого організму. Вікова фізіологія і шкільна гігієна. Валеологія» (2015 р.); Н.І. Коцур «Основи безпеки життєдіяльності і охорони здоров'я дітей в дошкільних закладах» (2015 р.); Т.Г. Кебкало «Цитологія. Спеціальна гістологія» (2015 р.); Т.Г. Кебкало, О.А. Палієнко «Фізіологія людини і тварини» (2015 р.); О.А. Палієнко «Анатомія людини» (2015 р.), «Анатомія людини з основами спортивної морфології» (2015 р.), «Вікова фізіологія, валеологія, шкільна гігієна і безпека життєдіяльності» (2015 р.); Н.І. Коцур, Л.П. Товкун, К.С. Варивода «Основи здоров'я учнів основної школи» (2016 р.), «Основи безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх навчальних закладах» (2016 р.), С.І. Горденко «Охорона праці в галузі» (2016 р.) та ін.

На сьогодні проводиться співпраця кафедри з провідними вузами та науково-дослідними інститутами України та Європи: Європейською Асоціацією наук з безпеки життєдіяльності (Польща), Академією фізичної культури імені Борислава Чеха (Польща), Краківським педагогічним університетом (Польща), Міжнародною Академією безпеки життєдіяльності, ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України»; Національним медичним університетом ім. О.О. Богомольця, Харківським медичним університетом, Державною науковою сільськогосподарською бібліотекою УААН України, Національною науковою медичною бібліотекою України та ін. Діяльність кафедри спрямовується на розробку та реалізацію комплексу заходів з інтеграції в міжнародний освітньо-науковий простір, вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців за профілем кафедри та його використання в навчальному процесі. Кафедра є ініціатором та

організатором проведення щорічної міжнародної науково-практичної конференції «Безпека життєдіяльності і охорона здоров'я дітей і молоді: сучасний стан і перспективи». Результати діяльності кафедри висвітлюються в засобах масової інформації, на веб-сайті університету та інших інформаційних ресурсах в мережі Інтернет. Організація навчально-наукової роботи науково-педагогічних працівників зі студентами здійснюється через електронні ресурси кафедри.

Впродовж останніх 17 років члени кафедри працюють над виконанням держбюджетних науково-дослідних тем, затверджених Міністерством освіти і науки України. З 2015 р. Н.І. Коцур очолює держбюджетну (прикладну) науково-дослідну тему: «Безпека життєдіяльності і охорона здоров'я дітей і молоді: психолого-педагогічні та медичні аспекти» (номер державної реєстрації НДР 0115U002439), яка спрямована на з'ясування теоретико-методологічних засад безпеки життєдіяльності і охорони здоров'я та їх практичного застосування в системі безперервної освіти з урахуванням наукових здобутків вітчизняних та іноземних учених. У 2014 – 2016 рр. професор Н.І. Коцур бере активну участь в Міжнародному проекті «ЕсоBRU» (Ecological Educacion for Belarus, Russia and Ukraine), який проходить в рамках IV програми Європейської комісії ТЕМПУС. У рамках проекту «ЕсоBRU» на базі Латвійського університету (м. Рига) 21–26.02.2016 р. проходило стажування Н.І. Коцур за програмою «Екологізація освіти: розробка та впровадження програм».

Отже, простежуючи результати діяльності кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології можна відмітити чітку тенденцію зростання її наукового потенціалу, значні здобутки в науково-дослідній та навчально-методичній роботі. Кафедра надає освітні послуги відповідно до державних стандартів та ліценційних вимог.

Продовжили виступ учні наукової школи Н.І. Коцур: кандидат історичних наук, доцент Л.П. Товкун і кандидат історичних наук К.С. Варивода. **Лідія Павлівна Товкун** підкреслила, що діяльність наукової школи професора

Н.І. Коцур «Соціальні аспекти розвитку вітчизняної науки й техніки в другій половині XIX–XXI ст.», забезпечує міждисциплінарний зв'язок в галузі історії науки й техніки, історії медицини, історії біологічних наук (фізіології, анатомії, гістології, ботаніки, зоології та ін.), історії педагогіки, історії психології, біографістики, регіоналістики, інтелектуальної історії, історії України тощо. Мета наукової школи полягає у з'ясуванні ролі і значення соціальних аспектів розвитку вітчизняної науки і техніки в другій половині XIX–XX столітті та визначенні найцінніших її здобутків для сучасного поступу української нації і держави. На сьогодні склад наукової школи становить понад 20 осіб. У рамках діяльності наукової школи захищено 16 кандидатських дисертацій. У науковому доробку професора Н.І. Коцур більше 300 наукових і навчально-методичних праць, серед яких близько 30 навчальних, навчально-методичних посібників та підручників, 2 бібліографічні покажчики, 5 монографій, понад 20 закордонних публікацій. Результати дисертаційних досліджень учнів наукової школи знайшли відображення у 186 статтях фахових видань, 60 – у збірниках наукових праць, 145 – у матеріалах конференцій і 20 – у закордонних виданнях. Результати дисертаційного дослідження Н.І. Коцур та її учнів – Л.П. Товкун, О.М. Миздренко, Н.І. Годун, С.І. Вітковського, С.М. Бондарчука, Н.І. Самойленко, О.М. Водяного на сьогодні мають практичне застосування та прикладне значення. Чимало наукових ідей, висловлених ученими-гігієністами другої половини XIX – 1920-х рр., з урахуванням сучасних надбань соціальної гігієни, впроваджені науковою школою професора Н.І. Коцур та знайшли науково-методичний супровід у низці підручників, посібників, статей у фахових наукових виданнях. Зокрема, здоров'язбережувальні технології учених-гігієністів кінця XIX – 20-х рр. XX століття – О.В. Корчак-Чепурківського, В.Я. Підгаєцького, В.В. Удовенка, Г.В. Хлопіна, І.П. Скворцова, М.М. Костямина та вченого-фізіолога-геронтолога В.В. Фролькіса з урахуванням сучасних наукових здобутків у галузі профілактичної медицини стали основою для підготовки навчально-

методичного посібника «Валеологія» (2009 р.; 2010 р.) та підручника «Валеологія» (Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, Л.П. Товкун, 2011 р.).

Питання психогігієни, висвітлені в науковій спадщині професора І.П. Скворцова наприкінці ХІХ століття та спадковості і євгеніки, підняті професором В.Я. Підгаєцьким у 20-х рр. ХХ століття, знайшли висвітлення в навчальному посібнику «Психогігієна» (Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, 2006 р.).

Фізіолого-гігієнічний супровід навчального процесу школярів, запропонований професорами Г.В. Хлопіним, В.Я. Підгаєцьким, А.І. Якобієм, І.П. Скворцовим з урахуванням сучасних норм фізичного і навчального навантаження, розумової працездатності учнів і студентів з кореляцією на зміни в їх здоров'ї, пов'язані з способом життя та станом навколишнього середовища, відображено в навчально-методичному посібнику «Шкільна гігієна» (Н.І. Коцур, Л.С. Гармаш, Л.П. Товкун, 2010 р.).

Методики визначення фізичного розвитку, відповідність хронологічного віку дітей і підлітків рівню їх функціонального стану організму і фізичній підготовленості, відповідність учбового навантаження школярів їх фізіологічним особливостям, запропоновані на початку ХХ ст. професорами М.М. Костямином та М.А. Кудрицьким, в оновленій авторській інтерпретації лягли в основу навчально-методичного посібника «Шкільна гігієна» (2010 р.) та підручника «Основи педіатрії і дитячої гігієни» (2008 р.).

У свою чергу **Катерина Сергіївна Варивода** під час свого змістовного виступу зосередила увагу присутніх на тому, що якісне виконання наукової роботи та кваліфіковане подання результатів досліджень, рівень їх наукової обґрунтованості та достовірності залежить від наступності, неперервності і послідовності їх виконання. Саме така тенденція простежується в роботі наукової школи доктора історичних наук, професора, завідувача кафедрою медико-біологічних дисциплін і валеології Надії Іванівни Коцур. Зокрема, теми дисертаційних досліджень В.В. Галах, Ю.Л. Козубенко, О.М. Миздренко, К.С. Вариводи, О.М. Водяного, Н.А. Харченко, М.А. Буц, Н.В. Данилюк та ін., стали продовженням їхніх бакалаврських, дипломних і магістерських робіт. За

період діяльності наукової школи професора Н.І. Коцур простежуються вагомі здобутки в галузі історії вітчизняної науки й техніки, зокрема з'ясування її соціальних аспектів, консолідації творчих зусиль молодих дослідників і науковців для розробки актуальних проблем розвитку природничих і медичних наук, дослідженні інтелектуальної біографії та наукового простору вітчизняних учених-природодослідників, лікарів, систематизації їх наукової спадщини та її практичного застосування в умовах реформування вищої освіти і науки та визначенні найцінніших їхніх здобутків для сучасного відродження української нації і держави.

Директор Українського медико-соціального центру ветеранів війни, кандидат медичних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології **Юрій Олександрович Гріненко** в своєму виступі наголосив на важливості співпраці кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології та Українського державного медико-соціального центру ветеранів війни для вирішення актуального на сьогодні питання: підготовки кваліфікованих фахівців з фізичної та соціально-психологічної реабілітації.

Перший проректор **Валерій Федосійович Хомич** відзначив плідну співпрацю кафедри із Українським медико-соціальним центром ветеранів війни і нагородив Ю.О. Гріненка почесною медаллю імені Григорія Сковороди.

Декан природно-технологічного факультету, доктор історичних наук, професор **Олексій Миколайович Гончаренко** відмітив вагомі наукові здобутки кафедри та їх практичну значимість не лише при викладанні навчальних дисциплін, але в системі профілактичної медицини та охорони здоров'я дітей, підлітків, студентської молоді. Результати наукових досліджень професора Н.І. Коцур та її учнів мають перспективи та можуть бути використані при формуванні сучасної державної політики України в галузі охорони здоров'я та її реформуванні в умовах ринкової економіки, а також мати творче застосування деяких методологічних підходів наукових відкриттів минулого на сучасному етапі соціально-економічного розвитку в зв'язку з появою нових хвороб ХХІ століття.

Думками щодо презентованої монографії та спогадами про періоди своєї науково-організаційної та педагогічної діяльності на кафедрі поділилися науковці, викладачі та співробітники університету, серед яких: Б.О. Чернов, В.В. Куйбіда, А.П. Розсоха, Л.В. Шаповал, Р.І. Бондаренко, С.В. Купцова.

Презентація монографії була завершена творчим блоком, на якому кандидат історичних наук, викладач кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології **Юрій Леонідович Козубенко** продекламував низку авторських віршів, а викладач кафедри **Наталія Анатоліївна Харченко** виступила у складі народного аматорського фольклорного ансамблю «Троїсті музики».

Окрасою заходу стали також книжкова виставка «Ретроспектива наукового поступу» та творча виставка «Натхненні творчістю», на яких було репрезентовано наукові і творчі здобутки викладачів кафедри. Зокрема, були експоновані фото із колекції троянд Н.І. Коцур; колекція картин, рушників, сорочок, виконаних у різних техніках Л.П. Товкун; колекція картин Т.Г. Кебкало, зроблених у техніці алмазної (діамантової) мозаїки; колекція вишитих картин Н.І. Годун та О.М. Миздренко у техніці хрестиком та бісером, значну частину яких складають картини репродукції відомих художників та релігійного спрямування; колекція вишитих картин різною технікою та інших виробів декоративно-прикладного мистецтва М.А. Буц; колекція статуеток слонів, виготовлених із глини К.С. Вариводи; колекція вишитих картин різною технікою Т.Ю. Єрічевої; вироби декоративно-прикладного мистецтва Н.А. Харченко.

Presentation of the monograph «Department of biomedical disciplines and valeology: historical retrospection and the present (to the 30th anniversary from establishment SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi Gregory Skovoroda State Pedagogical University»)»